

Türkiye Ekonomisinde Enflasyon ve Büyüme Dinamikleri: 2002-2024 Dönemi Üzerine Ekonometrik Bir Analiz

Mehmet Ozan Akman¹

Bahadır Aybakan²

Devran Deniz³

Özet

Bu çalışma, 2002-2024 döneminde Türkiye ekonomisinde enflasyon ile ekonomik büyüme arasındaki dinamik ilişkiyi ekonometrik yöntemlerle incelemeyi amaçlamaktadır. Makroekonomik literatürde uzun süredir tartışılan ve üzerinde görüş birliği sağlanamayan bu kritik ilişki, Türkiye özelinde basit doğrusal regresyon analizi kullanılarak değerlendirilmiştir. Araştırmada, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve MATRİKS gibi güvenilir veri sağlayıcılarından temin edilen yıllık zaman serisi verileri kullanılmıştır. Kurulan ekonometrik modelde, ekonomik büyüme oranı bağımlı değişken olarak tanımlanırken, enflasyon oranı bağımsız değişken olarak ele alınmıştır. Elde edilen bulgular, Türkiye ekonomisinde enflasyon ile ekonomik büyüme arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin varlığını ortaya koymaktadır. Bu sonuç, ulusal literatürdeki benzer çalışmaların çoğunluğuyla uyumlu olup, enflasyonun ekonomik büyüme üzerindeki potansiyel etkilerine dair önemli çıkarımlar sunmaktadır. Çalışma, Türkiye'nin yakın dönem makroekonomik performansını anlamak ve gelecekteki politika önerileri için sağlam bir zemin oluşturmak için makroekonomik politika yapıcılarına ve araştırmacılara değerli katkılar sağlamayı hedeflemektedir.

- 1 Dr., Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, ozan_akman@hotmail.com , Orcid id:0000-0003-3574-9866
- 2 Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, bahadiraybakan@gmail.com , Orcid id: 0009-0000-4699-3798
- 3 Dr. Öğr.Üyesi, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, ddeniz@bandirma.edu.tr , Orcid id: 0000-0003-3808-1929

1. Giriş

Enflasyon ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki, makroekonomik analizlerde uzun yıllardır tartışılan önemli bir konudur. II. Dünya Savaşı sonrası dönemde yüksek enflasyon oranlarının ortaya çıkmasıyla birlikte, bu ilişki hem teorik hem de ampirik çalışmaların merkezinde yer almıştır. Özellikle Bretton Woods sisteminin çöküşü ve 1970’lerde yaşanan ekonomik krizler, enflasyon ve büyüme dinamiklerinin daha derinlemesine incelenmesine yol açmıştır. Bu dönemde sabit kur rejimlerinden dalgalı kur rejimlerine geçilmiş, finansal serbestleşme hız kazanmış ve birçok ülkede devletin ekonomideki rolü küçültülmüştür. Türkiye’de de 1970’lerden itibaren enflasyon önemli bir ekonomik sorun haline gelmiş ve uygulanan ekonomi politikalarının temel hedeflerinden biri olmuştur. Literatürde enflasyonun büyüme üzerindeki etkisi konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bazı araştırmacılar enflasyonun büyümeyi olumsuz etkilediğini savunurken, bazıları enflasyonun belirli bir eşik düzeyine kadar olumlu etkiler yaratabileceğini öne sürmektedir. Ancak genel olarak kabul gören görüş, enflasyonun orta ve uzun vadede ekonomik büyümeyi negatif yönde etkilediğidir.

Bu çalışmada, nicel araştırma tekniği kullanılmıştır. 2002-2024 yılları arasındaki Türkiye ekonomisi incelenerek, enflasyon ile büyüme arasındaki ilişkinin varlığı, yönü ve zaman içindeki değişkenliği ekonometrik yöntemlerle analiz edilmiştir. TÜİK ve MATRİKS gibi veri sağlayıcıların verileri kullanılarak yapılan bu çalışmada, basit doğrusal regresyon modeli kurulmuş ve enflasyon bağımsız değişken, büyüme oranı ise bağımlı değişken olarak ele alınmıştır. Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, enflasyon ve ekonomik büyüme kavramları incelenip Türkiye ekonomisindeki enflasyon ve büyüme arasındaki ilişki anlatılmıştır. İkinci bölümde, çalışmaya dair literatür taraması yapıp üçüncü bölümde veri yöntem ve değişkenler ele alınmış, dördüncü ve son bölüm olan sonuç ve öneriler kısmında bulgular genel olarak değerlendirilmiştir. Bu çalışma ile Türkiye’de 2002-2024 tarihleri arasındaki enflasyon ve ekonomik büyüme ilişkisine dair ulusal ve uluslararası literatüre katkı sağlamak amaçlanmıştır.

2. Enflasyon ve Ekonomik Büyüme Kavramları

Bu kısımda enflasyon ve ekonomik büyüme kavramlarına yer verilecektir.

2.1. Enflasyon Kavramı

Enflasyon, ekonomik dengeleri etkileyen önemli bir kavramdır ve fiyatlar genel seviyesindeki sürekli artış olarak tanımlanır. Bu durum, paranın satın alma gücünün azalmasına ve dolayısıyla ekonomik istikrarsızlıklara yol

açabilir. Enflasyonun temel nedenleri arasında talep fazlalığı, maliyet artışları ve para arzındaki büyüme yer alır.

Enflasyonun etkileri hem bireyler hem de işletmeler açısından ciddi sonuçlar doğurabilir. Bireyler açısından bakıldığında, enflasyon yüksek olduğunda, gelirlerin satın alma gücü azalır ve yaşam maliyetleri yükselir. Bu durum, özellikle sabit gelirli bireyler için daha büyük bir sorun haline gelir. İşletmeler açısından ise, maliyetlerin artması kâr marjlarını olumsuz etkileyebilir ve belirsizlik ortamı yatırımları azaltabilir.

Enflasyonu anlamak için üç önemli noktaya dikkat edilmelidir. İlk olarak, enflasyon yalnızca tek bir mal veya hizmetin fiyatındaki artışla değil, fiyatlar genel seviyesindeki artışla ilgilidir. İkincisi, bu artışın geçici değil, sürekli bir nitelik taşıması gerekir. Üçüncü olarak ise, enflasyon genellikle toplam talep ile toplam arz arasındaki dengenin bozulması sonucunda ortaya çıkar. Bu dengesizlik, ya talebin arzı aşmasıyla (talep şoku) ya da arzın talebin altına düşmesiyle (arz şoku) meydana gelir (Aydın, 2010: 14).

Enflasyonist süreçte, ekonomideki dengesizliklerin hem bir sonucu hem de nedeni olan bu olgu, fiyatlar genel seviyesinin sürekli artmasıyla kendini gösterir. Enflasyonun kontrol altına alınamaması durumunda, ekonomik büyüme yavaşlayabilir ve toplumun refah düzeyi düşebilir. Bu nedenle, enflasyonu kontrol etmek için para politikaları ve mali politikalar gibi araçlar kullanılarak ekonomik istikrar sağlanmaya çalışılır.

Sonuç olarak, enflasyon bir ekonomideki dengesizliklerin göstergesi olduğu kadar, aynı zamanda bu dengesizliklerin derinleşmesine de neden olabilir. Bu nedenle, enflasyonu doğru anlamak ve etkili politikalar geliştirmek, ekonomik istikrarın korunması açısından büyük önem taşır.

2.2. Enflasyonun Ölçülmesi

Temelde enflasyon üç ayrı mal sepetine göre ölçülmektedir. Eğer mal sepeti tüm malları kapsıyorsa GSMH deflatörü, tüketicilerin en çok kullandığı malları kapsıyorsa tüketici fiyat endeksi, eğer üreticilerin girdi fiyatlarındaki artışları izliyorsa, üretici fiyat endeksi olarak hesaplanır.

Gayri Safi Milli Hâsıla (GSMH) Deflatörü

Bir ekonomideki mal ve hizmetlerin fiyat seviyesindeki değişimi ölçen bir ekonomik göstergedir. GSMH deflatörü, nominal GSMH ile reel GSMH arasındaki farkı belirleyerek, ekonomik büyümenin gerçek değerini analiz etmeye yardımcı olur. Nominal GSMH fiyatların mevcut seviyeleriyle hesaplanan toplam mal ve hizmetlerin değeridir. Yani, fiyat değişimlerini içerir. Reel GSMH ise fiyatların sabit bir baz yıl seviyesine göre hesaplandığı

toplam mal ve hizmetlerin değeridir. Fiyat değişimlerinden arındırılmıştır. Hükümetler ve merkez bankaları, ekonomik politikalarını belirlerken GSMH deflatörünü dikkate alırlar (Erdoğan ve Yılmaz, 2009: 22).

Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE)

Bireyler ve ailelerin kullandığı giyecek, yiyecek, ulaştırma hizmeti, dayanıklı tüketim malı gibi mallardan oluşan sepet olarak tanımlanır. Bu endeks, tüketicilerin sabit bir mal ve hizmet sepetini satın alma maliyetindeki değişimleri ve perakende aşamasında ödediği fiyatların belli bir süre içinde uğradığı değişiklikleri ölçmektedir. Başka bir deyişle belirli bir sepet içinde yer alan mal ve hizmetlerin fiyatlarının zaman içindeki değişimini ölçer. Gıda, giyim, konut, ulaşım, sağlık gibi çeşitli harcama kalemlerini içerir. Baz yıl fiyatları ile mevcut yıl fiyatları karşılaştırılarak hesaplanır. Formülü

$$\text{TÜFE} = \left(\frac{\text{Mevcut Yıl Fiyatları}}{\text{Baz Yıl Fiyatları}} \right) \times 100 \text{ şeklindedir.}$$

Türkiye’de TÜFE endeksi hesaplanırken izlenen süreci şöyle özetlenebilir.

Harcama Sepeti Oluşturma: TÜİK, hanelerin harcama alışkanlıklarını belirleyerek bir mal ve hizmet sepeti oluşturur. Bu sepet, belirli bir dönemde tüketilen ürünleri temsil eder.

Fiyat Toplama: Belirlenen ürünlerin fiyatları, farklı bölgelerden ve mağazalardan toplanır.

Ağırlıklandırma: Her bir ürün, harcama sepetindeki payına göre ağırlıklandırılır. Örneğin, gıda harcamaları toplam harcamaların %30’unu oluşturuyorsa, gıda ürünlerinin fiyat değişimi bu oranda etkili olur.

Endeks Hesaplama: Toplanan fiyatlar, baz yıl fiyatları ile karşılaştırılarak endeks hesaplanır.

Baz yıl veya baz dönem enflasyon hesaplamalarında referans alınan, fiyatların karşılaştırıldığı yıl veya dönemdir. Genellikle, baz yılın fiyatları, mevcut yılın fiyatları ile karşılaştırılarak enflasyon oranı hesaplanır. Baz yıl, enflasyon hesaplamalarının standardizasyonu için gereklidir. Farklı yıllar ve dönemler arasında karşılaştırma yapabilmek için sabit bir referans noktası sağlar. Baz etkisi ise bir ekonomik göstergeyi (örneğin, enflasyon) hesaplamak için kullanılan önceki dönemin değerlerinin etkisini ifade eder. Önceki yılın fiyat seviyesinin, mevcut yılın fiyat artışları üzerindeki etkisini gösterir. Baz etkisi, enflasyon oranlarının yorumlanmasında kritik bir rol oynar. Önceki yılın enflasyon oranı düşükse, bu durum mevcut yılın artışlarının yüksek

görünmesine neden olabilir. Tersî durumunda, önceki yıl yüksekse, mevcut yılın artışları daha düşük görünebilir (Ceylan ve Yıldırım, 2013: 18).

Üretici Fiyat Endeksi (ÜFE)

Üretici Fiyat Endeksi, üreticilerin mal ve hizmetleri için aldıkları fiyatların değişimini ölçer. Tarım, sanayi ve hizmet sektöründeki üretim fiyatlarını içerir. Ülke ekonomisinde üretim faaliyetleri içinde yer alan maddelerin fiyatlarında aydan aya ortaya çıkan değişimleri ölçmekte kullanılan bir endekstir. Türkiye’de ÜFE, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından hesaplanır ve genellikle aylık olarak yayınlanır. ÜFE, sanayi sektöründeki ürünlerin fiyatlarını takip ederek enflasyon ve ekonomik durum hakkında bilgi verir. ÜFE, gelecekteki TÜFE değişimlerini tahmin etmede yardımcı olabilir, çünkü üretici fiyatlarındaki artışlar genellikle gecikmeli olarak tüketici fiyatlarına yansır.

Diğer Endeksler

Ekonomideki tüm mal ve hizmetlerin fiyat değişimlerini ölçen gayri safi yurtiçi hâsıla (GSYİH) deflatörü ve sadece hizmet sektöründeki fiyat değişimlerini izleyen hizmet fiyat endeksidir (Çetin ve Yıldız, 2014: 25).

2.3. Enflasyon Teorileri

Enflasyon teorileri, enflasyonun nedenlerini, etkilerini ve nasıl kontrol edilebileceğini açıklamak amacıyla geliştirilmiş çeşitli ekonomik yaklaşımlardır. Bu teoriler, ekonomik düşünce yapılarına göre farklılık gösterir. En yaygın enflasyon teorilerini şöyle sıralanabilir:

1. Klasik Yaklaşım

Klasik ekonomi teorisi, piyasa mekanizmalarının enflasyonu belirlediğini savunur. Ekonomideki arz ve talep dengesinin, fiyatlar üzerinde doğrudan etkisi vardır. Para arzındaki artış, enflasyonu artırır. Klasikçiler, para arzındaki değişimlerin fiyatlar üzerinde doğrudan etkili olduğunu düşünür. Ekonomi tam istihdamda olduğunda, enflasyon kaçınılmazdır. Üretim kapasitesi dolduğunda, fiyatlar yükselmeye başlar. Sonuçta uzun dönemde, enflasyon sadece para arzındaki artışla ilişkilidir.

2. Keynesyen Yaklaşım

Enflasyonun hem talep hem de arz faktörlerinden etkilendiğini savunur. Ekonomik durgunluk dönemlerinde talep yetersizliği, enflasyon dönemlerinde ise talep fazlalığına vurgu yapar. Talep artışı, fiyatların yükselmesine neden olur. Özellikle ekonomik büyüme dönemlerinde, talep artışı fiyatları yukarı çeker. Üretim maliyetlerindeki artışlar (örneğin, işgücü veya hammadde

maliyetleri) fiyatları artırabilir. Sonuçta enflasyon, ekonomik döngülerin bir parçası olarak talep ve maliyet faktörlerinin etkileşimiyle oluşur.

3. Monetarist Yaklaşım

Enflasyonun temel nedeninin para arzı olduğunu savunur. Milton Friedman'ın öncülüğünde gelişmiştir. Para arzındaki artış, enflasyonu doğrudan etkiler. “Para her şeydir” anlayışıyla, para politikasının önemine vurgu yapar. Uzun dönemde, enflasyon oranı, para arzı büyüme oranına bağlıdır. Sonuçta para politikaları, enflasyonu kontrol etmede kritik bir rol oynar. Para arzının sıkı bir şekilde yönetilmesi gerektiği vurgulanır.

4. Yapısalcı Yaklaşım

Enflasyonun ekonomik yapıdaki bozulmalardan kaynaklandığını savunur. Ekonomik yapının değişmesi, enflasyon üzerinde etkili olabilir. Ekonomideki yapısal sorunlar (örneğin, piyasa yapıları, verimsizlikler) enflasyonu tetikleyebilir. Enflasyon, sadece ekonomik faktörlerden değil, aynı zamanda sosyal ve politik faktörlerden de etkilenir.

Bu dört yaklaşım, enflasyonu farklı açılardan ele alır ve her birinin kendine özgü varsayımları ve önerileri vardır. Ekonomik duruma göre bu yaklaşımlar farklı şekillerde uygulanabilir ve enflasyonun kontrolü için çeşitli politikalar geliştirilir (Kaya, 2015: 16)

2.4. Türkiye’de Enflasyon

2002 yılından itibaren Türkiye’nin enflasyon oranları, ekonomik ve politik faktörlere bağlı olarak dalgalanma göstermiştir. 2002 yılında enflasyon oranı %29,7 iken, 2024 yılı itibarıyla enflasyon oranı %44’ün üzerinde seyretmektedir. Bu süreçte enflasyon oranlarının genel seyri Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Türkiye’de 2002-2024 Enflasyon Oranları

TÜRKİYE’DE 2002-2024 DÖNEMİ ENFLASYON ORANLARI %			
2002	29.70	2014	8.20
2003	18.40	2015	8.80
2004	9.30	2016	8.50
2005	7.70	2017	11.90
2006	9.60	2018	20.30
2007	8.40	2019	11.80
2008	10.10	2020	14.60
2009	6.30	2021	36.10
2010	6.40	2022	64.30
2011	10.40	2023	65.00
2012	6.20	2024	44.38
2013	7.40		

Kaynak: TÜİK elektronik veri sisteminden temin edilen verilerle yazar tarafından oluşturulmuştur.

2002-2007: Enflasyon oranları, 2002 yılında yüksek bir seviyede iken, 2004 yılı itibarıyla %10’un altına düşmüştür. Bu dönemde uygulanan sıkı para politikaları ve yapısal reformlar etkili olmuştur.

2008-2013: Küresel ekonomik kriz sonrası enflasyon oranları dalgalanmış, 2011’de %10’un üzerine çıkmıştır. Bu dönemde mali teşvikler ve artan döviz kurları etkili olmuştur.

2014-2020: Enflasyon oranları, 2018’de %25,2 gibi yüksek bir seviyeye ulaşmıştır. Bu dönemde siyasi belirsizlikler, döviz kurlarındaki artış ve mali disiplin eksiklikleri önemli rol oynamıştır.

2021-2024: Enflasyon oranları, 2021’de %21,5 iken, 2024 yılı itibarıyla %50’nin üzerinde bir seviyeye yükselmiştir. Bu artış, küresel enerji fiyatlarındaki yükseliş ve iç piyasa dinamiklerinden kaynaklanmaktadır (Yılmaz ve Aydın, 2019: 12).

2.5. Ekonomik Büyüme Ne Demektir

Ekonomik büyüme, bir ülkenin üretim kapasitesinin artması ve kişi başına düşen reel gelirin yükselmesi olarak tanımlanabilir. Bu süreç, temel olarak üretim faktörlerinin daha verimli kullanılması veya bu faktörlerin miktarındaki artışlarla sağlanır. Üretim faktörleri arasında işgücü, doğal kaynaklar, sermaye ve teknoloji yer alır. Ekonomik büyüme, bir ekonominin üretim olanakları eğrisinin dışa doğru genişlemesi veya uzun dönem toplam arz eğrisinin sağa kaymasıyla somutlaşır. Üretim olanakları eğrisi,

bir ekonomide mevcut kaynakların tam ve etkin kullanımı durumunda üretilebilecek maksimum mal ve hizmet bileşimlerini gösterir. Bu eğrinin dışa kayması, genellikle hükümetlerin eğitim ve teknoloji politikaları ile fiziksel sermaye stokunu artırıcı altyapı yatırımları sayesinde gerçekleşir. Bu tür politikalar, üretim faktörlerinin verimliliğini artırarak ekonomik büyümeye katkıda bulunur. Ekonomik büyüme iki temel şekilde incelenebilir: kısa dönemli ve uzun dönemli. Kısa dönemli büyüme, eksik istihdam durumunda olan bir ekonominin üretimini artırarak bu durumdan kurtulması sonucu meydana gelir. Bu tür büyüme, genellikle konjonktürel dalgalanmalara dayalıdır. Uzun dönemli ekonomik büyüme ise tam istihdam durumunda gerçekleşir ve yeni üretim girdilerinin eklenmesi ya da mevcut teknolojinin geliştirilmesiyle sağlanır.

Sonuç olarak, ekonomik büyüme bir ülkenin refah seviyesini artıran önemli bir süreçtir. Bu süreç, yalnızca üretim faktörlerinin artırılmasıyla değil, aynı zamanda bu faktörlerin daha verimli kullanılmasıyla da desteklenir. Eğitim, teknoloji ve altyapı yatırımları gibi stratejik adımlar, sürdürülebilir büyümenin temel taşlarını oluşturur (Çelik, 2020: 4).

2.6. Ekonomik Büyümenin Kaynakları

Ekonomik büyümenin kaynakları, bir ekonominin üretim kapasitesini artıran faktörlerdir. Bu kaynaklar genel olarak dört ana kategoriye ayrılabilir.

1. Fiziksel Sermaye

Fiziksel sermaye, üretim süreçlerinde kullanılan makine, bina ve altyapı gibi fiziksel varlıkları ifade eder. Örneğin bir fabrikada kullanılan otomatik makineler, üretim sürecini hızlandırır ve verimliliği artırır. Yeni yollar ve köprüler inşa etmek, ulaşım maliyetlerini düşürerek ticareti kolaylaştırır.

2. Beşeri Sermaye

Beşeri sermaye, bireylerin bilgi, beceri ve yeteneklerini ifade eder. Eğitim ve sağlık gibi faktörler, beşeri sermayeyi artırır. Örneğin yüksek eğitim almış bir iş gücü, daha yenilikçi ve verimli işler yapabilir. Sağlıklı bir iş gücü, hastalık nedeniyle iş gücü kaybını azaltır ve üretkenliği artırır (Sarel, 1996: 25).

3. Doğal Kaynaklar

Doğal kaynaklar, tarım, madencilik ve enerji üretimi için kullanılan doğal varlıklardır. Örneğin petrol, doğal gaz ve madenler gibi kaynaklar, enerji üretimi ve sanayi için kritik öneme sahiptir. Tarım arazileri, gıda üretimi için gereklidir.

4. Teknolojik Gelişmeler

Teknolojik gelişmeler, yeni ürünlerin ve üretim yöntemlerinin ortaya çıkmasını sağlar. İnovasyon, ekonomik büyümeyi hızlandırır. Örneğin bilgi teknolojileri ve otomasyon sistemleri, üretim süreçlerini optimize eder ve maliyetleri düşürür. İnternetin yaygınlaşması, yeni iş modellerinin ortaya çıkmasına olanak tanır (Fischer, 1993: 32).

Sonuçta ekonomik büyümenin kaynakları, birbirleriyle etkileşim içinde çalışarak bir ekonominin gelişimini destekler. Bu kaynakların etkin kullanımı, sürdürülebilir bir ekonomik büyüme için kritik öneme sahiptir.

2.7. Ekonomik Büyüme Oranı ve Ölçümü

Ekonomik büyüme oranı, bir ekonominin belirli bir dönem içinde üretim kapasitesindeki artışı ölçen bir göstergedir. Genellikle Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYİH) veya Gayri Safi Milli Hâsıla (GSMH) gibi ekonomik göstergeler üzerinden hesaplanır. Ekonomik büyüme oranı, bir ekonominin üretim düzeyinin zaman içindeki değişimini gösterir. Bu oran, bir yıl içinde gerçekleşen GSYİH artışının, bir önceki yılın GSYİH' sına oranı olarak hesaplanır (Barro, 1996: 78).

$$\text{Ekonomik büyüme} = \left(\frac{GSYİH_t - GSYİH_{t-1}}{GSYİH_{t-1}} \right) * 100$$

Ekonomik büyüme, birkaç farklı yöntemle ölçülebilir

1. Üretim Yöntemi (Çıktı Yöntemi): Ekonomide üretilen tüm mal ve hizmetlerin toplam değerinin hesaplanmasıdır. Bu yöntem, sanayi, tarım ve hizmet sektörlerinin katkılarını dikkate alır.
2. Gelir Yöntemi: Ekonomide elde edilen tüm gelirlerin toplamını hesaplar. Bu yöntem, faktör gelirlerini (iş gücü, sermaye) dikkate alır.
3. Harcamalar Yöntemi: Toplam harcamaların (tüketim, yatırım, devlet harcamaları ve net ihracat) toplamını hesaplar. Bu yöntem, ekonomik faaliyetlerin toplam talebini ölçer.

Ekonomik büyüme oranı, sadece niceliksel bir ölçüm değildir; aynı zamanda sürdürülebilirlik açısından da değerlendirilmelidir. Hızlı büyüme, çevresel sorunlar ve kaynakların tükenmesi gibi olumsuz sonuçlar doğurabilir. Bu nedenle, sürdürülebilir büyüme hedefleri önemlidir (Khan ve Senhadji, 2011: 36).

2.8. Türkiye’de Ekonomik Büyüme

Türkiye’nin ekonomik büyümesi dalgalı bir seyir izlemiştir. Küresel krizler, siyasi istikrarsızlıklar, pandemi gibi faktörler ekonomik performansı olumsuz etkilemiştir. Ancak uygulanan ekonomik politikalar ve yapısal reformlarla zaman zaman istikrar ve büyüme sağlanmıştır. Tablo 2’de ilgili dönemde Türkiye’deki büyüme oranları gösterilmiştir.

Tablo 2. Türkiye’de 2002-2024 Büyüme Oranları

2002-2024 BÜYÜME ORANLARI %			
2002	6.20	2014	5.20
2003	5.30	2015	6.10
2004	9.40	2016	3.30
2005	8.40	2017	7.50
2006	6.90	2018	3.00
2007	4.70	2019	0.90
2008	0.80	2020	1.90
2009	-4.70	2021	11.40
2010	9.20	2022	5.60
2011	11.10	2023	4.50
2012	4.80	2024	2.10
2013	8.50		

Kaynak: TÜİK elektronik veri sisteminden temin edilen verilerle yazar tarafından oluşturulmuştur.

2002-2007 Dönemi: Bu dönemde Türkiye, istikrar ve büyüme yaşamıştır. Ekonomik reformlar ve sıkı politikalar sayesinde enflasyon kontrol altına alınmış ve büyüme sağlanmıştır.

2008-2010 Dönemi: Küresel kriz Türkiye’yi de etkilemiş ve ekonomik yavaşlama yaşanmıştır. Krizin olumsuz etkilerini azaltmak için çeşitli önlemler alınmıştır.

2011-2015 Dönemi: Bu dönemde Türkiye’de ekonomik yavaşlama devam etmiştir. Siyasi ve ekonomik dalgalanmalar nedeniyle büyüme hızı düşük seviyelerde kalmıştır.

2016-2018 Dönemi: Siyasi ve ekonomik istikrarsızlıklar devam etmiş, ekonomik büyüme yavaşlamıştır.

2019-2021 Dönemi: Pandemi döneminde Türkiye ekonomisi olumsuz etkilenmiş, ekonomik durgunluk yaşanmıştır.

2022-2024 Dönemi: Günümüzde Türkiye, ekonomik belirsizlik ve yeni zorluklarla karşı karşıyadır. Enflasyon, döviz kuru dalgalanmaları gibi sorunlarla mücadele etmektedir.

2.9. Türkiye’de Enflasyon ile Büyüme Arasındaki İlişki

Türkiye ekonomisinde enflasyon ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki, tarihsel süreçte önemli dalgalanmalar göstermiştir. Özellikle 1970’li yılların sonlarından itibaren yaşanan ekonomik sıkıntılar, enflasyonun hızla yükselmesine ve ekonomik büyüme üzerinde olumsuz etkiler yaratmasına neden olmuştur. Bu dönemde enerji ve döviz darboğazları, sanayi sektöründe kapasite kullanımını olumsuz etkileyerek Gayri Safi Milli Hâsıla (GSMH) üzerinde düşüşlere yol açmıştır. Sanayi sektöründeki bu gerileme, halkın yaşam standartlarında belirgin bir düşüşe neden olmuştur. Aynı zamanda hizmetler sektörü de bu darboğazlardan etkilenmiş ve 1980 yılında %0,22 oranında bir gerileme yaşamıştır. 1979 yılında %9,7 olan işsizlik oranı, 1980 yılına gelindiğinde %14,4’e, 1981 yılında ise %14,8’e yükselerek çift haneli seviyelere ulaşmıştır. Bu durum, ekonomik büyüme ile istihdam arasındaki dengesizliği daha da derinleştirmiştir. 1980’li yıllarda enflasyon üç haneli seviyelere çıkarak ciddi bir ekonomik sorun haline gelmiştir. 1990’lı yıllarda da enflasyon yüksek seviyelerde seyretmeye devam etmiş ve 1994 yılında yaşanan ekonomik krizle birlikte %125’e kadar yükselmiştir. Bu dönemde uygulanan politikalar, enflasyonu kontrol altına almakta yetersiz kalmıştır. Ancak 1999 yılında Uluslararası Para Fonu (IMF) ile imzalanan Stand-By anlaşması ve hükümetin enflasyonu düşürme politikaları ile birlikte enflasyonda düşüş trendi başlamıştır. Bununla birlikte, 2001 Şubat krizinde Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı’nın başarısız olması, enflasyon sorununu daha da derinleştirmiştir. 2001 krizinden sonra uygulamaya konulan sıkı maliye politikaları ve enflasyon hedeflemesi stratejisi, döviz kurunda çıpa sisteminden dalgalı kur sistemine geçiş gibi yapısal reformlarla desteklenmiştir. Bu reformlar sayesinde enflasyon, 2008 yılından itibaren tek haneli seviyelere düşürülmüş ve ekonomik istikrar sağlanmaya çalışılmıştır (Fischer, 2021: 16).

Tablo 3. Türkiye’de 2002-2024 Dönemi Enflasyon ve Büyüme Oranları

YILLAR	ENFLASYON ORANLARI %	EKONOMİK BÜYÜME ORANLARI %
2002	29.70	6.20
2003	18.40	5.30
2004	9.30	9.40
2005	7.70	8.40
2006	9.60	6.90
2007	8.40	4.70
2008	10.10	0.80
2009	6.30	-4.70
2010	6.40	9.20
2011	10.40	11.10
2012	6.20	4.80
2013	7.40	8.50
2014	8.20	5.20
2015	8.80	6.10
2016	8.50	3.30
2017	11.90	7.50
2018	20.30	3.00
2019	11.80	0.90
2020	14.60	1.90
2021	36.10	11.40
2022	64.30	5.60
2023	65.00	4.50
2024	44.38	2.10

Kaynak: TÜİK elektronik veri sisteminden temin edilen verilerle yazar tarafından oluşturulmuştur.

Türkiye’de Enflasyon ve Ekonomik Büyüme İlişkisi (2002-2024)

Türkiye’nin ekonomik durumu, enflasyon ve büyüme oranları arasında sıkı bir ilişki içindedir. Bu ilişki, çeşitli dönemlerde farklı dinamikler göstermiştir.

2002-2010: Reform Dönemi

2001 yılında Türkiye, büyük bir ekonomik kriz yaşamıştır. Bu krizden sonra uygulanan mali disiplin ve yapısal reformlar, enflasyonu kontrol altına almayı başarmıştır. Örneğin, Merkez Bankası’nın bağımsızlığı artırılmış ve enflasyon hedeflemesi uygulamaya konulmuştur. 2001 krizi ve sonrası reformlar ve düşük enflasyon, yabancı yatırımcıların Türkiye’ye olan güvenini artırmıştır. 2005 yılında Türkiye, doğrudan yabancı yatırım çekme oranında önemli bir artış yaşamıştır.

2002 yılında %29,7 olan enflasyon, 2004'te %9,3'e düşmüştür. Bu düşüş, mali disiplin ve yapısal reformların etkisiyle gerçekleşmiştir. Bu dönemde Türkiye, ortalama %6,5 oranında büyümüştür. Düşük enflasyon, yatırımcı güvenini artırmış ve iç talebi desteklemiştir.

2011-2018: Dalgalanma Dönemi

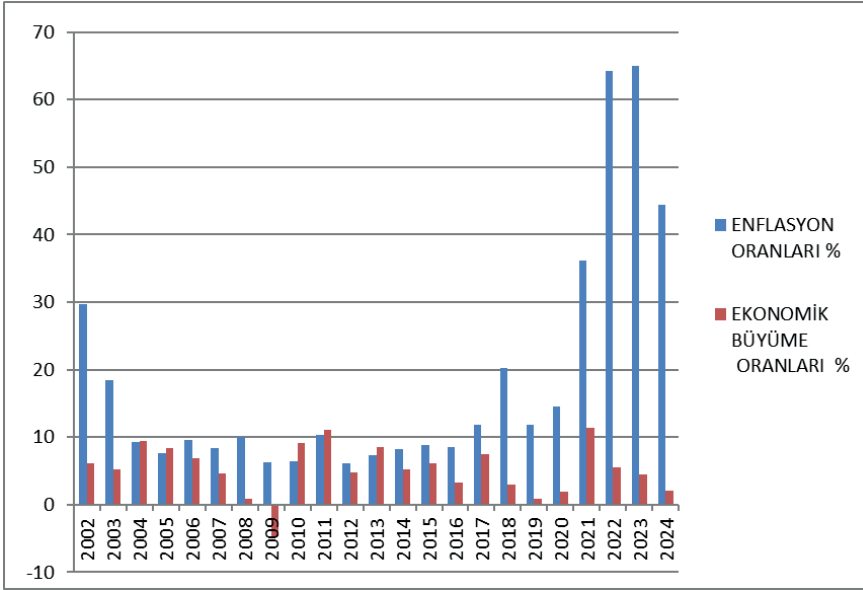
Enflasyon 2011'de %6,4 seviyesindeyken, 2018'de %20,3'e yükselmiştir. Bu artış, döviz kurlarındaki dalgalanmalar ve siyasi belirsizliklerden kaynaklanmıştır. Ekonomik Büyüme 2017'de %7,4 gibi yüksek bir büyüme oranı görülmesine rağmen, 2018'de büyüme %3,0'a düşmüştür. Yüksek enflasyon, tüketici harcamalarını olumsuz etkilemiştir (Perez ve Ponce, 2020: 36).

2019-2024: Zorluklar ve Belirsizlikler

Enflasyon 2019'dan itibaren tekrar artış göstermeye başlamıştır. COVID-19 Pandemi süreci, ekonomik duraklama ve belirsizlik yarattı. Hükümetin uyguladığı teşvikler, geçici olarak büyümeyi artırmış, ancak enflasyon oranları yükselmeye devam etmiştir.

Rusya-Ukrayna Savaşı (2022) enerji ve gıda fiyatlarını artırmış, Türkiye'de enflasyonun %85,5'e çıkmasına neden olmuştur. Yüksek gıda fiyatları, enflasyonun önemli bir kaynağı haline gelmiştir. Ekonomik Büyüme 2021'de %11,0 gibi yüksek bir büyüme oranı görülse de, 2022'de %5,6'ya gerilemiştir. 2023 ve 2024'te büyüme oranları %4,5 ve %2.10 olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye'de enflasyon ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki, karmaşık ve çok yönlüdür. Düşük enflasyon, ekonomik büyümeyi desteklerken, yüksek enflasyon büyümeyi olumsuz etkileyebilir. Ekonomik politikaların enflasyonu kontrol altında tutarak sürdürülebilir büyümeyi sağlaması kritik öneme sahiptir. Yüksek enflasyon, tüketici güvenini azaltarak harcamaları kısıtlar. Bu durum, ekonomik büyümeyi olumsuz etkileyebilir. Örneğin, 2018'deki yüksek enflasyon, 2019'da büyümenin yavaşlamasına neden olmuştur. Düşük enflasyon, tasarrufları teşvik eder ve yatırımları artırır. 2002-2010 yılları arasında enflasyonun düşmesi, büyümeyi desteklemiş ve istikrarlı bir ekonomik ortam yaratmıştır.

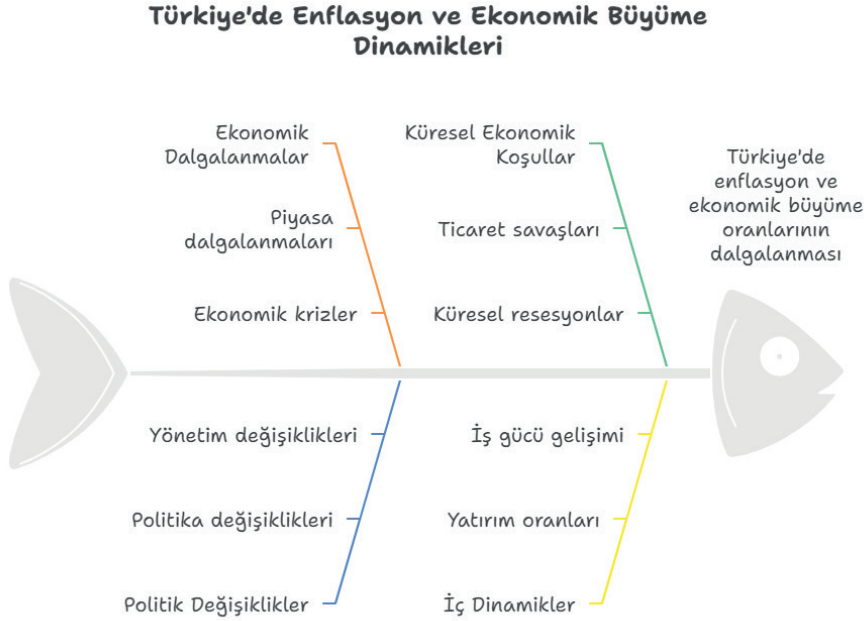

Şekil 1. Türkiye’de 2002-2024 Enflasyon ve Büyüme Dağılımı

Şekil 1’de 2002-2024 dönemi enflasyon ve büyüme oranları dağılımı olarak görülmektedir.

Sonuç olarak, Türkiye’de enflasyon ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki, dönemsel olarak farklı dinamiklerle şekillenmiştir. Özellikle yapısal reformlar ve sıkı maliye politikaları, enflasyonun kontrol altına alınmasında önemli bir rol oynamış olup, ekonomik büyümenin sürdürülebilirliği açısından kritik bir zemin hazırlamıştır. Ancak bu süreçte yaşanan dalgalanmalar, ekonomik politikadaki tutarlılığın ve uzun vadeli stratejik planlamanın önemini bir kez daha ortaya koymuştur (Baffes ve Shah, 2018: 8).

Şekil 3’te Türkiye’de enflasyon ve ekonomik büyüme dinamikleri gösterilmiştir. Görüldüğü üzere ekonomik dalgalanmalar, küresel ekonomik koşullar, ticaret savaşları, ekonomik krizler ve politika değişiklikleri gibi faktörlerin Türkiye’deki enflasyon ve ekonomik büyüme oranlarının dalgalanmasında etkili olduğunu gösteriyor. Ayrıca iş gücü gelişimi, yatırım oranları ve iç dinamiklerin de bu süreci etkilediği vurgulanıyor. Genel olarak Şekil 3’te, Türkiye ekonomisindeki enflasyon ve büyüme dinamiklerini bütüncül bir şekilde ele alınıyor.

Şekil 2. Türkiye'de Enflasyon ve Ekonomik Büyüme Dinamikleri

Şekil 2'de gösterilen başlıklara örnekler verilecek olunursa ekonomik dalgalanmalar için 2018 Ağustos ayında yaşanan kur krizi, ABD-Çin ticaret anlaşmazlığı 2008-2009 küresel finansal kriz, 2020 yılında yaşanan COVID-19 pandemisi 2018 yılında uygulanan Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş, döviz kuru baskısı, cari açık gibi iç ekonomik dinamikler sayılabilir.

3. Literatür

3.1. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Türkiye'deki enflasyon ve ekonomik büyüme ilişkisi üzerine yapılan akademik çalışmalar hem yurtiçinde hem de yurtdışında önemli bir literatür birikimi oluşturmuştur.

Türkiye'de enflasyon ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiye yönelik akademik çalışmalar, enflasyonun yüksek seyrettiği 1980 ve 1990'lı yıllarda başlamıştır. 2000'li yıllarda uygulanan ekonomik reformlar ve enflasyon hedeflemesi politikalarıyla birlikte bu çalışmalar hız kazanmış; özellikle 2001 krizi sonrasında ilişki daha kapsamlı biçimde incelenmiştir. 2010 sonrası

dönemde ise küresel dalgalanmalar ve Türkiye'nin ekonomi politikaları, enflasyon-büyüme ilişkisine yönelik araştırmaları daha da derinleştirmiştir.

Cukierman, A. ve Meltzer, A. H. (1986) çalışmalarında enflasyonun ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini teorik bir çerçevede incelemişlerdir. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, enflasyonun, belirsizliği artırarak büyümeyi olumsuz etkilediği sonucuna varmışlardır.

Fischer, S. (1993) çalışmasında makroekonomik faktörlerin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini incelemektedir. Bu çalışmada, enflasyonun büyümedeki rolü ve etkileri detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Türkiye'nin ekonomik verileri ile yapılan karşılaştırmalar, enflasyonun büyüme üzerindeki olumsuz etkilerini desteklemektedir.

Barro, R. J. (1996) çalışmasında birçok ülke üzerinden ekonomik büyüme faktörlerini incelemektedir. Türkiye'nin enflasyon oranları ile büyüme arasındaki ilişkiyi ele alan bulgular sunarak, yüksek enflasyonun büyümeyi yavaşlattığına dair kanıtlar sağlamaktadır.

Sarel, M. (1996) çalışmasında, enflasyonun ekonomik büyüme üzerindeki doğrusal olmayan etkilerini incelemektedir. Türkiye örneği üzerinden yapılan analizler, yüksek enflasyonun büyümeyi olumsuz etkilediğini göstermektedir.

Romer, D. (2006) çalışmasında, enflasyon ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki teorik bir çerçevede ele alınmaktadır. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelere enflasyonun büyüme üzerindeki etkileri detaylı bir şekilde tartışılmaktadır.

Khan, M.S. ve Senhadji, A.S. (2011) çalışmalarında, enflasyon ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi eşik etkileri bağlamında incelemişlerdir. Türkiye örneği üzerinden yapılan analizler, belirli bir enflasyon seviyesinin üzerindeki enflasyonun büyümeyi olumsuz etkilediğini göstermiştir.

Ghosh, A.R. ve Phillips, S. (2015) çalışmalarında, enflasyon ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki incelenmiş ve para politikasının bu ilişki üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir. Türkiye örneği üzerinden yapılan analizler, enflasyonun büyüme üzerindeki olumsuz etkisini ortaya koymuştur.

Dufrenot, G. ve LHer, J.F. (2017) çalışmalarında, OECD ülkeleri arasında enflasyon ve ekonomik büyüme ilişkisini incelemiş, Türkiye'nin de dahil olduğu bir panel veri seti kullanarak, yüksek enflasyon dönemlerinin büyümeyi olumsuz etkilediğini göstermiştir.

Baffes, J. ve Shah, S. (2018) Enflasyon ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi geniş bir literatür taraması ile incelemişlerdir. Türkiye'deki enflasyon

dinamikleri ve büyüme üzerindeki etkileri üzerine de önemli bulgular sunmuştur.

Pérez, E. Ve Ponce, J. (2020) Gelişen piyasalardaki enflasyon ve büyüme ilişkisini incelemişler, Türkiye'yi örnek alarak enflasyonun büyüme üzerindeki etkilerini analiz etmişlerdir. Çalışma, yüksek enflasyonun büyümeyi olumsuz etkilediğini vurgulamaktadır.

Fischer, S. (2021) Enflasyon hedeflemesi uygulamalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini incelemiştir. Türkiye'nin enflasyon hedeflemesi politikalarının büyüme üzerindeki olumlu etkilerine dair bulgular sunmuştur.

Aisen, A. ve Veiga, F.J. (2022) Avrupa Birliği ülkeleri üzerinde yaptıkları çalışmada Türkiye'nin de dâhil olduğu ülkelerde enflasyonun büyüme üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Sonuçlar, yüksek enflasyonun büyüme üzerinde negatif bir etkisi olduğunu göstermiştir.

3.2. Yurt içinde Yapılan Çalışmalar

Erdoğan, Ş. ve Yılmaz, A. (2009) çalışmalarında, Türkiye'nin 2000'li yıllardaki enflasyon ve büyüme verilerini kullanarak, iki değişken arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Ekonometri yöntemleri ile yapılan analizler, enflasyonun %10'un üzerine çıktığında büyümeyi olumsuz etkilediğini göstermektedir. Ayrıca, enflasyonun dalgalanmasının belirsizlik yaratarak yatırımları etkilediği vurgulanmaktadır.

Aydın, N. (2010) çalışmasında, Türkiye'deki enflasyon oranlarının ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini incelemektedir. Ekonometri yöntemleri kullanılarak, enflasyon ile büyüme arasındaki ilişki zaman serisi analizleri ile ortaya konmuştur. Sonuçlar, enflasyonun belli bir seviyenin üzerinde ekonomik büyümeyi olumsuz etkilediğini göstermiştir.

Kara, A. ve Şahin, M. (2011) çalışmalarında, Türkiye'nin 2002-2010 dönemindeki enflasyon ve büyüme verilerini kullanarak ekonometrik bir analizi sunmuşlardır. Sonuçlar, enflasyonun büyüme üzerindeki negatif etkisini ortaya koymaktadır.

Akkaya, A. ve Gök, A. (2013) çalışmalarında, Türkiye'nin enflasyon hedefleme rejiminin ekonomik büyüme üzerindeki etkileri incelenmiştir. 2002 sonrası uygulamalarla birlikte, enflasyon hedeflemesinin büyüme üzerindeki olumlu etkileri ortaya konmuştur. Çalışma, enflasyonun kontrol altına alınmasının büyüme oranlarını artırdığına dair bulgular sunmaktadır.

Ceylan, R. ve Yıldırım, A. (2013) araştırmalarında, Türkiye'nin 1980-2012 dönemindeki verilerini kullanarak enflasyon ve ekonomik büyüme

arasındaki ilişkiyi analiz etmişlerdir. Sonuçlar, düşük enflasyon oranlarının ekonomik büyümeyi teşvik ettiğini ortaya koymuştur.

Çetin, M. ve Yıldız, S. (2014) enflasyon, ekonomik büyüme ve yatırım ilişkisini incelemişlerdir. Elde edilen bulgular, yüksek enflasyonun yatırım kararlarını olumsuz etkileyerek büyümeyi yavaşlattığını göstermektedir.

Kaya, A. (2015) çalışmasında, Türkiye'nin enflasyon hedefleme politikasının ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini incelemektedir. Enflasyon hedeflemesinin uygulamaya konulmasından sonra büyüme oranlarındaki değişiklikler analiz edilmiştir. Çalışma, hedeflemenin olumlu etkilerini vurgulamaktadır.

Acar, M. ve Çelik, S. (2015) zaman serisi analizi kullanarak, enflasyonun Türkiye'deki ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Çalışma, enflasyonun belirli bir düzeyde büyümeyi olumsuz etkilediğini bulmuştur.

Kızılkaya, O. (2016) çalışmasında, Türkiye'nin ekonomik dönüşüm sürecinde enflasyon ve büyüme arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Analiz, enflasyonun kontrol altına alınmasının büyüme üzerindeki olumlu etkilerini vurgulamaktadır.

Yılmaz, B. ve Korkmaz, T. (2017) panel veri analizi ile Türkiye'nin farklı bölgeleri üzerinde enflasyon ve büyüme arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma, enflasyonun büyüme üzerinde negatif bir etkisi olduğunu ortaya koymuştur.

Kurt, A. (2017) araştırmasında, enflasyon, ekonomik büyüme ve işsizlik oranları arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Türkiye'nin 2002-2016 dönemi verileri kullanılarak yapılan analiz, yüksek enflasyonun işsizlik oranlarını artırarak dolaylı yoldan büyümeyi olumsuz etkilediğini göstermektedir.

Yılmaz, M. ve Aydın, E. (2019) kısa ve uzun dönemli enflasyon-büyüme ilişkisini incelemişlerdir. Elde edilen sonuçlar, kısa dönemde enflasyonun büyüme üzerindeki etkisinin daha belirgin olduğunu ortaya koymaktadır.

Özdemir, Z. ve Yücel, H. (2019) sektörel düzeyde enflasyon ve büyüme ilişkisini inceleyerek, belirli sektörlerin enflasyondan nasıl etkilendiğini analiz etmişlerdir. Sonuçlar, bazı sektörlerin enflasyona karşı daha duyarlı olduğunu göstermiştir.

Çelik, S. (2020) araştırmasında, Türkiye'nin farklı bölgeleri arasında panel veri analizi yaparak enflasyon ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Sonuçlar, bölgesel farklılıkların bu ilişkiyi etkilediğini göstermektedir.

Özdemir, Z. (2020) çalışmasında, zaman serisi analizi kullanılarak Türkiye’de enflasyon ve ekonomik büyüme arasındaki dinamik ilişki incelenmiştir. Elde edilen bulgular, enflasyonun büyüme üzerindeki kısa ve uzun dönem etkilerini ortaya koymaktadır. Çalışma, enflasyonun uzun vadede büyümeyi olumsuz etkilediğini vurgulamaktadır.

Polat, S. (2021) çalışmasında, Türkiye ekonomisinde enflasyon ve büyüme arasındaki ilişkiyi yeni bir bakış açısıyla ele almaktadır. Analiz, enflasyonun sürdürülebilir büyüme üzerindeki etkilerini değerlendirmektedir.

Aydın, B. ve Ertuğrul, A. (2021) enflasyon hedeflemesi politikasının ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Çalışma, enflasyon hedeflemesinin Türkiye’de büyümeyi olumlu yönde etkilediğini göstermiştir.

Sonuç olarak Türkiye’deki enflasyon ve ekonomik büyüme ilişkisi üzerine yapılan akademik çalışmalar, zamanla artan bir ilgi görmüştür. Bu çalışmalar, hem yurtiçinde hem de yurtdışında, Türkiye’nin ekonomik dinamiklerinin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamıştır. Genel olarak, düşük ve istikrarlı enflasyonun ekonomik büyümeyi desteklediği, yüksek enflasyonun ise büyümeyi olumsuz etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

4. Metodoloji

4.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Çalışmanın konusu, 2002-2024 yılları arasında Türkiye’de enflasyon ve ekonomik büyüme ilişkisini araştırmaktır. Araştırmanın problemi “ilgili dönemde enflasyon ve ekonomik büyüme ilişkili midir?” sorusuna yanıt aramaktır. Buradan hareketle çalışmanın hipotezi “2002-2024 döneminde Türkiye’de enflasyon ve ekonomik büyüme arasında ilişki vardır.” olarak belirlenmiştir.

4.2. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada nicel araştırma tekniği kullanılmış olup araştırma örneklemi 2002-2024 yılları Türkiye’de enflasyon ve büyüme rakamları yüzdesel yıllık veriler olarak kullanılmıştır. Tablo 4’ te 2002-2024 dönemi verileri gösterilmektedir.

Tablo 4. Araştırmada Kullanılan Enflasyon ve Büyüme Verileri

YILLAR	ENFLASYON %	BÜYÜME %
2002	29.70	6.20
2003	18.40	5.30
2004	9.30	9.40
2005	7.70	8.40
2006	9.60	6.90
2007	8.40	4.70
2008	10.10	0.80
2009	6.30	-4.70
2010	6.40	9.20
2011	10.40	11.10
2012	6.20	4.80
2013	7.40	8.50
2014	8.20	5.20
2015	8.80	6.10
2016	8.50	3.30
2017	11.90	7.50
2018	20.30	3.00
2019	11.80	0.90
2020	14.60	1.90
2021	36.10	11.40
2022	64.30	5.60
2023	65.00	4.50
2024	44.38	2.10

Kaynak: matriks data <https://store.matriksdata.com/product/elde-edilen-verilerle-yazar-olusturmustur>.

Veri seti 23 yıllık olup TÜİK ve MATRİKS gibi data sağlayıcı elektronik veri dağıtım sistemlerinden temin edilmiştir. Bu veri seti, finansal analizler, ekonomik trendler ve sektörel performans değerlendirmeleri gibi alanlarda kullanılmak üzere oluşturulmuştur. Bu verilerin doğruluğu ve güvenilirliği, kaynakların resmi ve güvenilir olmasından dolayı yüksektir.

Çalışmanın başlangıcı 2002 yılına dayanmaktadır. Bu tarihin seçilmesinin temel nedeni, Türkiye'nin yaşadığı 2001 ekonomik krizinin ardından uygulanan yeni ekonomi programının enflasyona etkilerini ve bu etkinin büyüme üzerindeki yansımalarını gözlemlemek olmuştur.

Çalışmada zaman serileri analizi kullanılmıştır. Zaman serileri analizi, belirli bir zaman diliminde toplanmış verilerin incelenmesi ve bu verilerin gelecekteki değerlerini tahmin etmek için kullanılan istatistiksel bir yöntemdir. Bu analiz, verilerin zaman içindeki değişimlerini anlamak ve

trendleri, mevsimsellikleri veya döngüsel hareketleri belirlemek amacıyla gerçekleştirilir. Zaman serileri analizi, tahmin yeteneği, trend analizi, mevsimsellik tespiti, döngüsel değişimlerin anlaşılması ve karar destek mekanizmaları açısından büyük bir öneme sahiptir. Ekonomi, finans, pazarlama, hava durumu ve sosyal bilimler gibi çeşitli alanlarda kullanılabilir. Örneğin, ekonomik büyüme, enflasyon ve işsizlik oranları gibi göstergelerin analizi, hisse senedi fiyatları ve döviz kurlarının hareketlerinin izlenmesi, satış verilerinin mevsimsel etkilerinin belirlenmesi gibi uygulamalarla geniş bir kullanım yelpazesi sunar. Zaman serileri analizinde, basit ortalama gibi temel yöntemlerden, daha karmaşık modeller olan otoregresif entegre hareketli ortalama (ARIMA) gibi tekniklere kadar birçok farklı yöntem kullanılabilir. Bu sayede, geçmiş verilerden yola çıkarak gelecekteki olayları tahmin etmek ve stratejik kararlar almak mümkün hale gelir.

4.3. Araştırmanın Değişkenleri

Çalışmada 2002-2024 yılları arasında Türkiye’de enflasyon oranlarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisini araştırmak için basit doğrusal regresyon modeli kurulmuş olup araştırmanın değişkenleri enflasyon oranı bağımsız değişken ekonomik büyüme bağımlı değişken olarak kullanılmıştır.

Tablo 5. Araştırmada Kullanılan Değişkenler

BAĞIMSIZ DEĞİŞKEN	ENFLASYON ORANI	ENFO
BAĞIMLI DEĞİŞKEN	BÜYÜME ORANI	BUYO

4.4. Araştırmanın Hipotezleri

Çalışmada 2002-2024 yılları arasında Türkiye’deki enflasyonun ekonomik büyüme üzerindeki etkisini araştırmak üzere iki hipotez oluşturulmuştur.

H_0 : Enflasyon oranları ile ekonomik büyüme arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H_1 : Enflasyon oranları ile ekonomik büyüme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

4.5. Araştırmanın Modeli

Çalışmada kullanılan model basit doğrusal regresyon modeli olup araştırma verileri 23 yıllık zaman serisi şeklindedir. Araştırma modelinde bir bağımsız ve bir bağımlı değişken vardır.

$$Y = \beta_0 + \beta_1 X + \epsilon$$

Y: Bağımlı değişken BUYO İncelenen olayın veya durumun sonucu olarak kabul edilir.

X: Bağımsız değişken ENFO Bağımlı değişken üzerindeki etkisi incelenen değişkendir.

β_0 : Modelin kesişim noktası. Bu, bağımsız değişkenin (ENFO'nun) sıfır olduğu durumda bağımlı değişkenin (BUYO'nun) alacağı değeri temsil eder. Yani, X'in etkisi olmadığında Y'nin değeridir.

β_1 : Eğim katsayısı. Bu, bağımsız değişkenin (ENFO'nun) bir birimlik artışının bağımlı değişken (BUYO) üzerindeki etkisini gösterir. Eğer β_1 pozitifse, X'in artışı Y'yi artırır negatifse, Y'yi azaltır.

ϵ : Hata terimi Modelin açıklayamadığı, rastgele hataları ve diğer etkileri temsil eder. Bu terim, bağımlı değişkenin (Y) gerçek değerinin modelden sapmasını gösterir.

Tablo 6 da çalışmada kurulan model gösterilmektedir. BUYO ile ifade edilen büyüme oranları bağımlı değişken ENFO ile ifade edilen enflasyon oranları bağımsız değişken olarak kullanılmıştır (Kutlar , 2017: 131).

Tablo 6. Araştırma Modeli

Dependent Variable: BUYO

Method: Least Squares

Date: 02.05.25 Time: 23.31

Sample (adjusted): 2004 2024

Included observations: 21 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
LOGENFOFARK2	3.741820	1.378767	2.713888	0.0138
C	5.249348	0.739536	7.098161	0.0000
R-squared	0.279353	Mean dependent var		5.266667
Adjusted R-squared	0.241424	S.D. dependent var		3.890930
S.E. of regression	3.388855	Akaike info criterion		5.369254
Sum squared resid	218.2024	Schwarz criterion		5.468732
Log likelihood	-54.37717	Hannan-Quinn criter.		5.390843
F-statistic	7.365187	Durbin-Watson stat		1.561565
Prob(F-statistic)	0.013770			

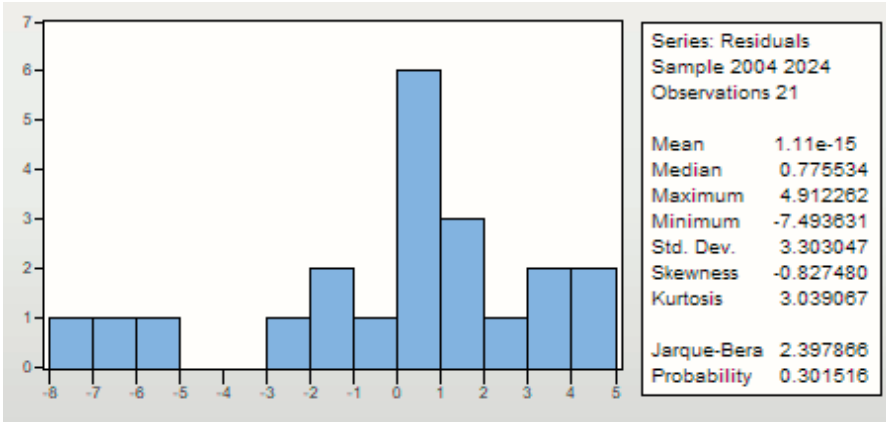
Kurulan modelin anlamlı olduğu görülmektedir. Modelin prob(F-istatistic) değeri 0,05 ten küçük R^2 değeri 0.27 olarak ortaya çıkmaktadır. Model 2002-2024 yılları arasında enflasyon oranlarının büyüme üzerindeki etkisini %27 düzeyinde açıklamaktadır. Geri kalan % 73 lük etki ise büyüme oranını modele dahil edilmeyen başka değişkenlerin açıkladığını göstermektedir. Kurulan modelden hareketle enflasyon oranındaki bir birimlik değişim büyüme oranını pozitif yönde 3,74 birim etkilemektedir. Bu durum kurulan hipotezlerden H_0 : „Enflasyon oranları ile ekonomik büyüme arasında anlamlı bir ilişki yoktur” hipotezini reddetmeyi H_1 : „Enflasyon oranları ile ekonomik büyüme arasında anlamlı bir ilişki vardır”, hipotezini kabul etmeyi gerektirir.

4.6. Kurulan Modelin Varsayımları

4.6.1. Normallik Varsayımı

Verilerin dağılımlarının incelenmesi oldukça önemlidir. Verilerin normal dağılıma uygun olup olmadığını belirlemek için çeşitli normallik testleri kullanılabilir. Bu testlerden biri de Jarque-Bera testidir. Bu test sayesinde verilerin dağılımı değerlendirilebilir. Normallik varsayımı, parametre tahminlerinin istatistiksel olarak anlamlılığını test etmek ve aralık tahminleri yapmak için gereklidir. Eğer veriler normal dağılıma uymuyorsa, istatistiksel analizlerde parametreler için anlamlılık testleri ve aralık tahminleri yapılamaz. Ancak, veriler normal dağılıma sahip olmasa bile analize devam edilebilir. Bu durumda, verileri normalleştirmek için herhangi bir işlem yapılmasına gerek yoktur. Bu yaklaşımın temel sebebi, büyük veri kümelerinin genellikle normal dağılmamasıdır. Büyük veri kümeleri genellikle farklı popülasyonlardan veriler içerir ve bu nedenle normallik varsayımını sağlamazlar. Bu durumda, büyük veri kümeleri ile yapılan panel veri regresyon analizlerinde normal dağılım koşulu göz ardı edilebilir. Bu şekilde, veri setinin bölünmesi ve sonuçların gücünün azaltılması engellenmiş olur. Bu nedenle, büyük veri kümeleri ile yapılan analizlerde normallik varsayımının sağlanması gerekmeyebilir (Kutlar, 2017: 86).

Tablo 7. Normallik Testi

Modelin normallik varsayımı sağlanmıştır. Jargue-Bera değeri 5.99 dan küçük ve prob değeri 0.05 ten büyüktür.

4.6.2. Panel Birim Kök Testi (Durağanlık Testi)

Zaman serilerinin analizi için regresyon öncesinde durağanlık incelenmesi oldukça önemlidir. Zaman serisi modellerinin geliştirilmesi için, belirli bir stokastik sürecin zamanla değişip değişmediğinin bilinmesi gereklidir. Eğer süreç durağan ise, yani zaman boyunca değişmiyorsa, geçmiş değerlerden tahmini yapılabilecek sabit katsayılı bir denklem ile süreç modeli elde edilebilir. Ancak yapısal ilişki zamanla değişiyorsa, regresyon modeli kullanılarak yapılacak analizler geçerli olmayacaktır. Zaman serisi modellerinde değişkenlerin durağan olduğu varsayılır, yani ortalama ve varyanslarının zamanla değişmediği düşünülür. Bu varsayım, etkin ve tutarlı tahminler için gereklidir. Ancak ekonomik zaman serileri genellikle zaman içinde artma eğilimindedir ve bu durum, ekonomik serilerin çoğunun durağan olmadığı anlamına gelir. Durağan olmayan serilerin kullanıldığı analizlerde sahte regresyon sorunu ortaya çıkabilir. Bu durumda, seriler arasındaki gerçek ilişkiyi yansıtmayan anlamlı t ve F değerleri ile yüksek R^2 değerleri elde edilebilir. Bu nedenle, zaman serisi analizi yapılırken durağanlık öncesinde detaylı bir inceleme yapılması ve uygun modellerin seçilmesi oldukça önemlidir. Zaman serilerinin durağanlığı, serinin ortalaması, varyansı ve ortak varyansının zaman içinde değişmemesi durumunda söz konusu olur. Bu durumda, birim kök sorunu olmayan bir seri söz konusu olur ve bu da serinin durağan olduğu anlamına gelir. Yaygın olarak durağanlık testi Genelleştirilmiş Dickey Fuller (ADF) birim kök sınaması yöntemi ile incelenir. Prob değerleri 0,05 kritik değerinden daha küçük olduğunda, serilerin birim kök içerdiğini ifade eden H_0 hipotezleri reddedilir.

H_0 : Seride genel bir birim kök vardır.

H_1 : Seride genel bir birim kök yoktur.

Tablo 8. Serilerin ADF Durağanlık Testi

Null Hypothesis: D(LOGENFOFARK2,2) has a unit root

Exogenous: Constant

Lag Length: 3 (Automatic - based on SIC, maxlag=4)

	t-Statistic	Prob.*
Augmented Dickey-Fuller test statistic	-7.266191	0.0000
Test critical values:		
1% level	-3.959148	
5% level	-3.081002	
10% level	-2.681330	

Null Hypothesis: BUYO has a unit root

Exogenous: Constant

Lag Length: 0 (Automatic - based on SIC, maxlag=4)

	t-Statistic	Prob.*
Augmented Dickey-Fuller test statistic	-3.823225	0.0089
Test critical values:		
1% level	-3.769597	
5% level	-3.004861	
10% level	-2.642242	

Serilerin durağanlığı sağlanmıştır. Prob<0,05 H_0 ret ve H_1 Kabul edilmiştir.

4.6.3. Otokorelasyon

Ekonometrik analizlerde otokorelasyon oldukça önemli bir konudur. Zaman serilerinde hata terimlerinin birbirleri ile ilişkili olması durumunda otokorelasyon söz konusu olabilir. Bu durum, regresyon modelinin temel varsayımlarından sapmaya neden olur ve belirlilik katsayısının gerçek değerinden farklı tahmin edilmesine yol açar. Otokorelasyonun varlığı, analizlerde güvenilir sonuçlar elde etmeyi zorlaştırabilir. Bu nedenle, otokorelasyonun varlığını tespit etmek ve bu durumu düzeltmek için uygun yöntemler kullanmak önemlidir. Otokorelasyon, genellikle veri setindeki zaman serileri arasındaki ilişkilerin göz ardı edilmesi sonucu ortaya çıkabilir. Bu durum, regresyon analizlerinde yanlış tahminlere ve modelin güvenilirliğini zedeleyebilir. Otokorelasyonun varlığını tespit etmek için çeşitli istatistiksel testler ve grafiksel yöntemler kullanılabilir. Bunun yanı sıra, otokorelasyonun etkilerini azaltmak veya ortadan kaldırmak için farklı dönüşüm teknikleri ve modelleme stratejileri de uygulanabilir (Kutlar, 2017: 76).

Tablo 9. Otokorelasyon LM Testi

Breusch-Godfrey Serial Correlation LM Test:

F-statistic	0.377725	Prob. F(2,17)	0.6910
Obs*R-squared	0.893498	Prob. Chi-Square(2)	0.6397

Otokorelasyon yoktur prob değeri >0,05 ters madde kuralı işler 0.69 >0,0

4.6.4. Değişen Varyans

Regresyon analizinde hata terimi ile ilgili temel varsayımlardan biri sabit varyans varsayımdır. Bu varsayıma göre, hata teriminin varyansı tüm gözlemler için aynıdır. Ancak, bazı durumlarda hata teriminin varyansı değişebilir, yani değişen varyans (heteroskedastisite) söz konusu olabilir. Bu durumda, hata teriminin varyansının tüm gözlemler için aynı olmadığı ve sabit varyans varsayımından sapma olduğu söylenebilir. Değişen varyansın varlığını test etmek için White testi kullanılır. Bu test, regresyon modelinin hata terimi üzerindeki varyansın sabit olup olmadığını belirlemek için kullanılır. Eğer tüm modeller için White testi sonucunda elde edilen ki kare olasılık değerleri 0,05'ten küçükse, bu durumda sabit varyans varsayımının geçerli olmadığı ve değişen varyansın söz konusu olduğu söylenebilir.

Tablo 10. Değişen Varyans White Testi

Heteroskedasticity Test: White

F-statistic	0.191016	Prob. F(2,18)	0.8278
Obs*R-squared	0.436442	Prob. Chi-Square(2)	0.8039
Scaled explained SS	0.364247	Prob. Chi-Square(2)	0.8335

White testine bakıldığında değişen varyans olmadığı görülmektedir. Bu testte ters madde kuralı işler. Prob değeri $0,82 > 0,05$

4.7. Ekonometrik Bulgular

Ekonometrik analizlerde kurulan modelin R^2 değeri bağımlı değişkenin yüzde kaçlık kısmının bağımsız değişkenler tarafından açıklandığını gösterir ve 0 ile 1 arasında bir değer alabilmektedir. Değerin 1'e yakın olması bağımlı değişkendeki değişimin, bağımsız değişkenler tarafından açıklanmasının kuvvetli olduğunu 0'a yakın çıkması ise bağımlı değişkendeki değişimlerin, bağımsız değişkenlerdeki değişim dışındaki faktörlerden meydana geldiğini göstermektedir. İstatistiksel modellerde bir hata terimi bulunur ve değişkenler arasındaki ilişkiyi açıklamak için kullanılır. Değişkenlerden alınan değerler modelin matematiksel yapısına tam olarak uymamakta ve değerler matematiksel formdan farklılık göstermektedir. Sapmaları hesaba katmak için modele bir hata terimi dahil edilmiştir.

Bu çalışmada kurulan modelin anlamlı olduğu görülmektedir. Modelin prob(F-istatistic) değeri 0,05 ten küçük R^2 değeri 0.27 olarak ortaya çıkmaktadır. Model 2002-2024 yılları arasında enflasyon oranlarının büyüme üzerindeki etkisini %27 düzeyinde açıklamaktadır. Geri kalan % 73 lük etki ise büyüme oranını modele dahil edilmeyen başka değişkenlerin açıkladığını göstermektedir. Buradan hareketle enflasyon oranındaki bir birimlik değişim büyüme oranını pozitif yönde 3,74 birim etkilemektedir. Tablo 5'te gösterilen tanımlayıcı istatistiklere bakıldığında büyüme oranının ortalama 5,30'larda olduğu görülürken bu oranin ilgili dönemde en yüksek 11,40'lara kadar yükseldiği en düşük ise negatif -4,70 lere kadar gerilediği ortaya çıkmaktadır. Aynı şekilde enflasyonun 0,75 düzeylerine kadar çıktığı saptanırken minimum -1 lere kadar düştüğü tespit edilmiştir.

Sonuç olarak Türkiye ekonomisinde ilgili dönemde genel olarak büyümenin pozitif bir trend gösterdiği, belirli dönemlerde güçlü büyüme

yaşandığı, bazı dönemlerde ise ekonomik daralma olduğu söylenebilir. Aynı şekilde Türkiye ekonomisinde son yıllara kadar (2017'den sonra çift haneli) enflasyonun genel olarak istikrarlı olduğunu, belirli dönemlerde artış gösterdiğini, (2018 ve sonrası) zaman zaman ise deflasyonist bir eğilime girdiği söylenebilir.

Tablo 11. Tanımlayıcı istatistikler

	BUYO	LOGENFOFARK2
Mean	5.308696	0.004628
Median	5.300000	-0.032037
Maximum	11.40000	0.755443
Minimum	-4.700000	-1.076604
Std. Dev.	3.714947	0.549600
Skewness	-0.587797	-0.419002
Kurtosis	3.580033	2.147028
Jarque-Bera	1.646858	1.251085
Probability	0.438924	0.534971
Sum	122.1000	0.097198
Sum Sq. Dev.	303.6183	6.041210
Observations	23	21

4.8. Çalışmanın Genel Bulguları

Çalışmanın sonuçları, çeşitli bulguları ortaya koymuştur. Türkiye’de 2002 ve 2024 yılları arasında enflasyon ve ekonomik büyüme oranlarının incelenmesi, ekonomik dinamiklerin anlaşılması açısından önemlidir. 23 yıllık periyotta dönemler üzerinden enflasyon ve ekonomik büyüme oranlarını yorumlamakta fayda vardır.

2002-2005 Dönemi

Enflasyon Oranı: Yüksek enflasyon (%29.70 - %7.70)

Ekonomik Büyüme: İyi bir büyüme performansı (%6.20 - %8.40)

Bu dönemde enflasyon yüksek olmasına rağmen, ekonomik büyüme oranları da oldukça yüksektir. 2002'deki yüksek enflasyon, ekonomik istikrarı tehdit etse de, uygulanan reformlar ve yapısal değişiklikler sayesinde

büyüme oranları olumlu bir seyir izlemiştir. 2001 yılında Türkiye, büyük bir ekonomik krizle karşı karşıya kalmış, bu kriz, bankacılık sistemindeki zayıflıklar ve yüksek enflasyonla birleşerek ekonomik durgunluğa yol açmıştır. Kriz sonrası uygulanan sıkı mali politikalar ve yapılandırma reformları, enflasyonu düşürmeye yardımcı olmuştur. 2002’de %29.70 olan enflasyon oranı, 2005 yılına gelindiğinde %7.70’e gerilemiştir. Bu durum, yatırımcı güvenini artırarak ekonomik büyümeyi %6.20’den %8.40’a çıkarmıştır.

2006-2010 Dönemi

Enflasyon Oranı: Düşüş eğiliminde (%9.60 - %6.40)

Ekonomik Büyüme: Dönemsel dalgalanmalar (%6.90 - %9.20)

2008 yılında başlayan küresel ekonomik kriz, dünya genelinde birçok ülkeyi etkilerken. Türkiye de bu krizden olumsuz etkilenmiştir. 2008’de enflasyon %10.10’a yükselirken, ekonomik büyüme %0.80’e gerilemiştir. 2009 yılında ise ekonomik büyüme % -4.70 ile negatif bir seyir izlemiştir. Yüksek enflasyon, iç talebi daraltarak işletmelerin yatırım kararlarını olumsuz etkilemiştir. Yinede bu dönemde enflasyon oranları düşerken, ekonomik büyüme de sürdürülebilir bir şekilde devam etmiştir. Bu, enflasyonun kontrol altına alınmasıyla birlikte yatırım ortamının iyileştiğini ve ekonominin büyüme potansiyelinin arttığını göstermektedir.

2011-2015 Dönemi

Enflasyon Oranı: Artış eğiliminde (%10.40 - %8.80)

Ekonomik Büyüme: Düşüş eğiliminde (%11.10 - %6.10)

Bu dönemde enflasyon oranları artarken, ekonomik büyüme oranları düşmeye başlamıştır. Yüksek enflasyon, tüketici güvenliğini zayıflatmış ve yatırımları olumsuz etkilemiştir. Bu durum, büyüme oranlarının gerilemesine neden olmuştur. 2011 yılında enflasyonun %10.40’a ulaşması, Türkiye ekonomisinin karşılaştığı yapısal sorunların bir yansımasıdır. Yüksek enflasyon, tüketici güvenliğini sarsarak harcamaları azaltmıştır. 2012 yılında %4.80’e düşen büyüme oranı 2014 yılında %5.20’ye yükselmesine rağmen, bu büyüme sürdürülebilir olmamıştır. Enflasyon, yatırımları olumsuz etkileyerek büyümeyi sınırlamıştır.

2016-2024 Dönemi

Enflasyon Oranı: Çok yüksek seviyelerde (%8.50 - %65.00)

Ekonomik Büyüme: Durgunluk ve düşük büyüme (%7.50 - %2.10)

Son dönemde enflasyon oranları çok yüksek seviyelere ulaşmışken, ekonomik büyüme oranları önemli ölçüde düşmüştür. 2021 ve 2022

yıllarında enflasyonun zirve yapması, ekonomik istikrarsızlık yaratmış ve büyümeyi olumsuz etkilemiştir. Özellikle 2023 ve 2024 yıllarında büyüme oranları, yüksek enflasyon nedeniyle ciddi bir daralma göstermektedir.

2021 yılında enflasyon oranı %36.10'a, 2022 yılında ise %64.30'a yükselmiştir. Bu durum, döviz kurlarındaki dalgalanmalar, enerji fiyatlarındaki artış ve gıda fiyatlarının yükselmesi gibi faktörlerden kaynaklanmıştır. Yüksek enflasyon, tüketici harcamalarını ciddi şekilde azaltarak ekonomik büyümeyi olumsuz etkilemiştir. 2021'de büyüme oranı %11.40 iken, 2022'de %5.60'a gerilemiştir. 2023 ve 2024 yıllarında ise büyüme oranları daha da düşerek, yüksek enflasyonun ekonomik istikrarsızlık yarattığını göstermiştir. 2023 yılında enflasyon %65.00'a ulaşarak tarihi bir zirve yapmıştır. 2024 yılında ekonomik büyüme %2 lere kadar düşerek yüksek enflasyonun yol açtığı güven problemi maliyetleri artırarak, ekonomik durgunluk yaşanmıştır.

5. Sonuç

Bu çalışma, 2002-2024 yılları arasında Türkiye ekonomisinde enflasyon ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi basit doğrusal regresyon analizi kullanarak ekonometrik bir perspektifle incelemiştir. Analiz sonucunda elde edilen bulgular, incelenen dönemde Türkiye'de enflasyon ile ekonomik büyüme arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bu sonuç, yüksek enflasyonun ekonomik büyüme üzerinde yavaşlatıcı bir etkiye sahip olduğu yönündeki teorik beklentiler ve literatürdeki birçok ampirik çalışma ile paralellik arz etmektedir.

Çalışmanın temel bulguları, özellikle yüksek ve istikrarsız enflasyonun yatırım kararlarını olumsuz etkilediği, kaynak dağılımında etkinliği bozduğu ve genel makroekonomik belirsizliği artırarak sürdürülebilir büyümeyi engellediği görüşünü desteklemektedir. İncelenen dönemde Türkiye ekonomisinin farklı konjonktürel dalgalanmalardan geçtiği hem içsel hem de dışsal şoklara maruz kaldığı göz önünde bulundurulduğunda, enflasyonun büyüme üzerindeki bu negatif etkisi daha da belirgin hale gelmektedir.

Çalışmanın literatür ile olan ilişkisine bakıldığında literatürde, enflasyon oranları ile ekonomik büyüme ilişkisinin incelendiği pek çok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmaların bazılarında bu ilişkinin negatif, bazılarında ise pozitif olduğu görülmektedir. Dolayısıyla söz konusu iki değişken arasındaki ilişkinin niteliği belirsizliğini korumaktadır. Bu çalışmada 2002-2024 döneminde Türkiye'nin ekonomik büyüme ve enflasyon oranları arasında belirgin bir ilişki vardır.

Ulusal ve uluslararası literatürde bu çalışmayla benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Cukierman, A. ve Meltzer, A. H. (1986), Fischer, S. (1993),

Barro, R. J. (1996), Sarel, M. (1996), Ghosh, A.R. ve Phillips, S. (2015), Perez, E. Ve Ponce, J. (2020), Kara, A. ve Şahin, M. (2011), Ceylan, R. ve Yıldırım, A. (2013), Kaya, A. (2015) Kızılkaya, O. (2016) ve Özdemir, Z. (2020) çalışmalarında Türkiye'nin ekonomik büyümesi ve enflasyon oranları arasında belirgin bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Bu çalışma Türkiye ekonomisinde enflasyonun sadece bir fiyat istikrarı sorunu olmadığını, aynı zamanda uzun vadeli büyüme potansiyelini de doğrudan etkileyen stratejik bir makroekonomik değişken olduğunu bir kez daha teyit etmektedir. Bu bulgular ışığında, Türkiye ekonomisine yönelik bazı önemli vurgular yapılabilir.

1.Fiyat İstikrarının Önceliklendirilmesi: Sürdürülebilir ve kapsayıcı bir ekonomik büyüme patikasına ulaşmak için fiyat istikrarının sağlanması ve korunması temel bir öncelik olmalıdır. Bu doğrultuda, Merkez Bankası'nın bağımsızlığı ve enflasyon hedeflemesi rejiminin kredibilitesi güçlendirilmelidir.

2.Bütüncül Politika Koordinasyonu: Enflasyonla mücadelede sadece para politikası yeterli olmayıp, maliye politikası ve yapısal reformlarla desteklenen bütüncül bir yaklaşım benimsenmelidir. Kamu harcamalarında disiplinin sağlanması ve vergi politikalarının etkinliği, enflasyonist baskıların azaltılmasına yardımcı olacaktır.

3.Yapısal Reformların Hızlandırılması: Üretim maliyetlerini düşürecek, rekabet gücünü artıracak ve verimliliği yükseltecek yapısal reformlara odaklanılmalıdır. Özellikle enerji arz güvenliğinin sağlanması, ara malı ithalatına bağımlılığın azaltılması ve işgücü piyasasının esnekliğinin artırılması gibi alanlarda atılacak adımlar, maliyet enflasyonu ile mücadelede kritik rol oynayacaktır.

Bu bağlamda gelecek çalışmalarda, farklı ekonometrik modeller ve daha uzun zaman serileri kullanılarak bu ilişkinin nedensellik yönü ve dinamiklerinin daha derinlemesine incelenmesi, literatüre önemli katkılar sunacaktır.

Kaynakça

- Acar, Murat ve Selçuk Çelik 2015. “Zaman serisi analizi ile enflasyonun ekonomik büyüme üzerindeki etkileri”. **Ekonomi Dergisi**, 21(2), 23-40.
- Akkaya, Aylin ve Ali Gök 2013. “Enflasyon hedefleme rejiminin ekonomik büyüme üzerindeki etkileri”. **İktisat, İşletme ve Finans Dergisi**, 28(4), 112-130.
- Asien, Ariel ve Filipe J. Veiga 2022. “Inflation and Growth in European Union Countries: Evidence from Turkey and Beyond”. **European Economic Review**, 134, 103706.
- Aydın, Berk ve Ahmet Ertuğrul 2021. “Enflasyon hedeflemesi politikasının ekonomik büyüme üzerindeki etkileri”. **Politika ve Ekonomi Dergisi**, 15(2), 77-95.
- Aydın, Nihal 2010. “Türkiye’deki enflasyon oranlarının ekonomik büyüme üzerindeki etkileri”. **Ekonomi ve Finans Araştırmaları**, 22(3), 67-89.
- Baffes, Javad ve Shahid Shah 2018. “The Relationship Between Inflation and Economic Growth: A Literature Review”. **World Bank Policy Research Working Paper No. 8431**.
- Barro, Robert J. 1996. “Determinants of Economic Growth: A Cross-Country Empirical Study”. **NBER Working Paper No. 5698**.
- Ceylan, Ramazan ve Ahmet Yıldırım 2013. “1980-2012 döneminde enflasyon ve ekonomik büyüme ilişkisi”. **Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, 30(2), 78-95.
- Cukierman, Ariel ve Allan H. Meltzer 1986. “Inflation, Output, and Growth: A Theoretical Framework”. **Journal of Monetary Economics**, 17(1), 5-29.
- Çelik, Selçuk 2020. “Bölgesel panel veri analizi ile enflasyon ve ekonomik büyüme ilişkisi”. **Bölgesel Çalışmalar Dergisi**, 26(4), 90-106.
- Çetin, Murat ve Savaş Yıldız 2014. “Enflasyon, ekonomik büyüme ve yatırım ilişkisi”. **Yatırım Araştırmaları Dergisi**, 12(1), 34-50.
- Erdoğan, Şener ve Alper Yılmaz 2009. “Türkiye’nin 2000’li yıllardaki enflasyon ve büyüme verileri üzerine bir çalışma”. **Ekonometri dergisi**, 15(2), 123-145.
- Fischer, Stanley 1993. “The Role of Macroeconomic Factors in Economic Growth”. **The Economic Journal**, 103(416), 393-410.
- Fischer, Stanley 2021. “The Impact of Inflation Targeting on Economic Growth”. **Journal of Economic Perspectives**, 35(1), 35-60.
- G. Dufrenot ve Jean-François LHer 2017. “Inflation and Growth in OECD Countries: A Panel Data Analysis”. **European Journal of Political Economy**, 48, 1-15.

- Ghosh, Anoop R ve Shadid. H. Phillips 2015. "Inflation and Growth: A Review of the Evidence". **IMF Economic Review**, 63(1), 1-30.
<https://tuik.gov.tr> Erişim Tarihi: 21.03.2025
<https://www.matriksdata.com.tr> Erişim Tarihi 15.03.2025
- Kara, Aykut ve Mehmet Şahin 2011. "Türkiye'nin 2002-2010 dönemindeki enflasyon ve büyüme verileri üzerine ekonometrik bir analiz". **Maliye Dergisi**, 34(1), 45-62.
- Kaya, Ahmet. 2015. "Enflasyon hedefleme politikasının ekonomik büyüme üzerindeki etkileri". **Maliye Bilimleri Dergisi**, 19(3), 56-72.
- Khan, Mohsin S ve A. S. Senhadji 2011. "Threshold Effects in the Relationship Between Inflation and Growth". **IMF Working Paper** No. 11/145.
- Kızılkaya, Oğuz 2016. "Türkiye'nin ekonomik dönüşüm sürecinde enflasyon ve büyüme ilişkisi". **Dönüşüm Araştırmaları Dergisi**, 10(1), 15-30.
- Kutlar, Aziz 2017. **Zaman Serileri Analizi** İstanbul Umut tepe Yayınları
- Kurt, Ali. 2017. "Enflasyon, ekonomik büyüme ve işsizlik oranları arasındaki ilişki". **İşgücü Araştırmaları Dergisi**, 14(2), 45-60.
- M. Sarel 1996. "Nonlinear Effects of Inflation on Economic Growth". **IMF Staff Papers**, 43(1), 199-215.
- Özdemir, Zeynep 2020. "Zaman serisi analizi ile enflasyon ve ekonomik büyüme arasındaki dinamik ilişki". **Ekonomik Dinamikler Dergisi**, 29(3), 112-128.
- Özdemir, Zeynep ve Halil Yücel 2019. "Sektörel düzeyde enflasyon ve büyüme ilişkisi". **Sektörel Ekonomi Dergisi**, 18(2), 34-49.
- Perez, Eduardo ve Javier Ponce 2020. "Inflation and Growth in Emerging Markets: The Case of Turkey". **Journal of Economic Studies**, 47(5), 1023-1040.
- Polat, Süleyman 2021. "Türkiye ekonomisinde enflasyon ve büyüme arasındaki ilişki". **Yeni Ekonomi Araştırmaları Dergisi**, 11(1), 23-39.
- Romer, David 2006. "Advanced Macroeconomics". **McGraw-Hill/Irwin**. 18-3
- Yılmaz, Burak ve Tuncay Korkmaz 2017. "Panel veri analizi ile Türkiye'nin farklı bölgeleri üzerinde enflasyon ve büyüme ilişkisi". **Bölgesel Ekonomi Dergisi**, 25(3), 88-105.
- Yılmaz, Mehmet ve Erkan Aydın 2019. "Kısa ve uzun dönemli enflasyon-büyüme ilişkisi". **İktisat Teorisi Dergisi**, 32(1), 67-82.

